

ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

Οι ερασιτέες της γραφής

Στοχασμοί περί λέξεων επί χάρτου

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ ΔΙΑΒΕΤΟΥΝ
0,10 €
ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥΣ
ΣΕ ΚΟΙΝΟΦΕΛΕΙΣ ΣΚΟΠΟΥΣ
ΓΙΑ ΟΛΟ ΤΟ 2011

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Οι εραστές της γραφής**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Πασχαλία Τραυλού
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Καζούρη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Άγγελος Ελεύθερος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Πασχαλία Τραυλού, 2011
© Εικόνας εξωφύλλου: Ideal image/Getty images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2011

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2011

ISBN 978-960-453-895-9

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiu Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΤΡΑΥΛΟΥ

Οι ερασιτέες της γραφής

Στοχασμοί περί λέξεων επί χάρτου

*Άλλα έργα της Πασχαλίας Τραυλού
που κυκλοφορούν από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ:*

Με μπαλαντέρ τη μοναξιά, 2002

Ήθελα μόνο ένα αντίο, 2003

Η ματζίκα της αγάπης, 2005

Κλειδωμένο συρτάρι, 2006

Φτερά από μετάξι, 2008

Έστω μια φορά, 2009

Η γυναίκα του φάρου, 2010

Πάρε τη λέξη μου, δώσ' μου το χέρι σου...

Ανδρέας Εμπειρικός

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>ΠΡΟΛΟΓΟΣ</i>	11
1. Οι εραστές της γραφής... ..	17
2. Πανδαμάτωρ όλων χρόνος... ..	35
3. Οι συγκυρίες του «έρωτα»	47
4. Σιωπή αιώνων... ..	97
5. Έρωτας για τη λέξη ή για την ιδέα;	127
6. Τα αμέτρητα κοστούμια μιας ιδέας	143
7. Ο συνειρμός ως αίτιο έμπνευσης και ως μέσο εξέλιξης της εκφραστικής διαδικασίας	167
8. Η διχογνωμία ως προς την αυθόρμητη καταγραφή της καλλιτεχνικής αντίδρασης στο ερέθισμα και την επιμελή επεξεργασία του λογοτεχνικού έργου	181
9. Ψέματα και αλήθειες. Αναλαμπή και αναζήτηση	199
10. Το πρόσωπο και το προσωπίο του συγγραφέα-λογοτέχνη	211

11. Ενώπιος ενωπίω με την τελεία του τέλους	245
12. Αντίκρυ στον καθρέφτη	
Α' Αυτοκριτική και αυτοαναίρεση	265
Β' Η ώρα της κρίσης	275
<i>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</i>	301
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	307
<i>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</i>	309

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βιβλίο ετούτο είναι αφιερωμένο, όπως μαρτυρεί και ο τίτλος του, στους θιασώτες της γραφής. Αυτοί είναι οι πρωταγωνιστές, και αυτών την πορεία καθώς και τα χαρακτηριστικά της δαιδαλώδους ψυχής τους επιχειρεί να φωτίσει. Όχι με διάθεση δημοσιογραφική ή φιλοσοφική, αλλά με διάθεση ψυχογραφική. Ίσως και με διάθεση απολογητική από μέρους μου, επειδή, ως «ερωμένη» του γραπτού λόγου κι εγώ, και πιο συγκεκριμένα της λογοτεχνίας, έχω προδώσει αρκετές φορές την ίδια τη ζωή και τις χαρές της για χάρη του «έρωτά» μου. Κι όταν διαπράττεις μια προδοσία, έστω και στο όνομα της τέχνης, καλείσαι κάποτε να δώσεις εξηγήσεις για να εξιλεωθείς.

Δε θα πέσω στην παγίδα της αναζήτησης ενός ορισμού για τη λογοτεχνία – εξάλλου δεν είναι αυτό το θέμα μας. Ως φιλόλογος μπορώ να επινοήσω έναν ακόμη ορισμό ανάμεσα στους τόσους που οι θεωρητικοί έχουν διαμορφώσει για να περιγράψουν – πάντα κατά προσέγγιση – την πεμπτουσία του φαινομένου της λογοτεχνίας. Ως άνθρωπος, όμως, ο οποίος προσπαθεί έντιμα να υπηρετήσει τη λογοτεχνία, λαμβάνω το

θάρρος, στο μέτρο της υποκειμενικότητας στην οποία υπόκειται η άποψη ενός και μόνου ατόμου, να εξηγήσω τους στόχους και την ψυχολογία των εραστών της γραφής και το αλλόκοτο είδος «δαιμονοληψίας» που τους καταλαμβάνει κάθε φορά που υποβάλλονται στη δημιουργική διαδικασία.

Επιβάλλεται ωστόσο να αναφέρω, προς αποφυγήν κάθε παρεξηγήσεως, ότι σε αυτό το πόνημα θα ασχοληθώ κατά κύριον λόγο με τον εραστή του μυθιστορήματος, αφού αυτό υπηρετώ και είμαι σε θέση να προσεγγίσω, χωρίς να υποτιμώ ή να παραγνωρίζω την αξία άλλων ειδών γραπτού λόγου – το διήγημα, την ποίηση, το λογοτεχνικό δοκίμιο.

Δε διεκδικώ το σκήπτρο της σοφίας βεβαίως. Κανείς άνθρωπος της γραφής δεν επιδιώκει κάτι τέτοιο, καθώς συνειδητοποιεί πολύ νωρίς στο χώρο της λογοτεχνίας ότι το μόνο το οποίο μετά βεβαιότητας γνωρίζει όταν εμπλακεί στη δημιουργική διαδικασία, είναι ότι όσο περισσότερο εμβαθύνει στην ουσία της γραφής, τόσο περισσότερα μυστήρια ανακλύπτουν. Όσοι συνδυάζουν τη θεωρητική και την πρακτική επαφή με τη γραφή, κατανοούν ότι συχνά η θεωρία εξελίσσεται σε τροχοπέδη για την πράξη. Η ανάλυση και η εμβάθυνση στην τεχνική της γραφής αποβαίνουν συχνά σε βάρος της ελευθερίας της καλλιτεχνικής έκφρασης, επειδή καταστρατηγούνται από την άμετρη πειθαρχία και το σκεπτικισμό του φιλολόγου και εν γένει του θεωρητικού της τέχνης.

Για το λόγο αυτόν θεωρώ ότι έπειτα από δέκα χρόνια που βιώνω το «αντίπαλον δέος» της θεωρητικής προσέγγισης και της απόπειρας καλλιτεχνικής έκφρασης, είμαι σε θέση να περιγράψω τον κοπιώδη αγώνα της γραφής και τα

αναφερόμενα προβλήματα εξαιτίας αυτού του «έρωτα» που ταλαιπωρούν αμείλικτα τους μύστες του, και να επισημάνω –όχι να ερμηνεύσω– τις πολυσχιδείς εσωτερικές διεργασίες του δημιουργού, να χαρτογραφήσω, όσο ετούτο είναι δυνατό, τους σκοπέλους που αυτός θα συναντήσει στο ριψοκίνδυνο ταξίδι της γραφής.

Έχοντας ωστόσο δεχτεί αρκετές φορές ερωτήσεις όπως: «Γιατί γράφετε;» ή: «Από πότε γράφετε;» ή ακόμη: «Πότε συνειδητοποιήσατε την κλίση σας στον γραπτό λόγο;» σκέφτηκα να μπω στη διαδικασία συγγραφής αυτού του βιβλίου για να απαντήσω όσο γίνεται πιο ειλικρινά και εμπειριστωμένα σε όσους αποζητούν τέτοιου είδους απαντήσεις, και ταυτόχρονα να διαφωτίσω όσο μπορώ καλύτερα τους αναγνώστες μου επιχειρώντας μια ξενάγηση στα άδυτα της ψυχής του συγγραφέα-λογοτέχνη, πάντοτε στο βαθμό που μου το επιτρέπει η δική μου αποκλειστικά προσέγγιση, η θεωρητική κατάρτιση και η εμπειρία.

Δεν πρόκειται για ένα ακόμη εγχειρίδιο δημιουργικής γραφής, δεδομένου ότι από την προσωπική μου επαφή με τον γραπτό λόγο κατέληξα στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες στην τέχνη υπάρχουν απλώς για να παραβιάζονται. Αποφάσισα ωστόσο να παρακολουθήσω σ' αυτό το εγχείρημα τις διεργασίες και τις ζυμώσεις σε ψυχολογικό και νοητικό επίπεδο που λαμβάνουν χώρα κατά τη διαδικασία της δημιουργικής γραφής, επιθυμώντας να κατανοήσω περισσότερο τους λόγους για τους οποίους και εγώ η ίδια παραδίδομαι άνευ όρων σ' αυτό τον «έρωτα» (επιθυμώντας κατά βάθος να αποκαλύψω αλήθειες που ο αποδέκτης πρέπει να

γνωρίζει για ένα λογοτεχνικό έργο προκειμένου να το αποτιμήσει αντικειμενικά), και να ανασκευάσω απόψεις ή εσφαλμένες εντυπώσεις που σχηματίζονται γύρω από το πρόσωπο του δημιουργού και το έργο του, και οι οποίες ουδεμία σχέση έχουν με την πραγματικότητα.

Σ' αυτό το βιβλίο θα αναμετρηθούν ψέματα και αλήθειες σχετικά με το δημιουργό και με τη δημιουργική διαδικασία. Μέσα απ' αυτή την αναμέτρηση σκοπεύω να αποδείξω ότι ο έρωτας της γραφής είναι μια ιδιαίτερος επώδυνη, επαχθής και πολύπλοκη διαδικασία, την οποία επαναλαμβάνει ο δημιουργός, επειδή πρόκειται για αναπόδραστη ενέργεια στην οποία τον ωθούν το ταλέντο, οι εμπειρίες, οι συγκυρίες της ζωής του και η ιδιοσυγκρασία του. Ο εραστής της γραφής αδυνατεί να ζήσει χωρίς αυτό τον «παράδοξο» και «ακατανόητο» για άλλους τρόπο έκφρασης και αντίληψης του κόσμου, καθώς γι' αυτόν η γραφή είναι, πέρα από μέσο δημιουργικότητας και οργάνωσης της σκέψης του, και ένας καίριος μηχανισμός συγκινησιακής αποφόρτισης.

Τους λόγους που οδηγούν έναν άνθρωπο στο να αφοσιωθεί στον γραπτό λόγο θα τους εξετάσουμε ενδελεχώς, και ίσως κάποιοι που πλάθουν στη φαντασία τους μια εξιδανικευμένη εικόνα για την προσωπικότητα του δημιουργού υποχρεωθούν να αναθεωρήσουν· μπορεί ακόμη και να απογοητευτούν όταν τον γνωρίσουν σε βάθος και διαπιστώσουν τους μοχλούς ενεργοποίησης της δημιουργικής διαδικασίας, διαπιστώνοντας ότι διόλου δε διαφέρει από τους ίδιους, και ότι αν διαφέρει, τα διαφορετικά αυτά στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν και τα ψυχολογικά αίτια που τον ωθούν στη

γραφή δεν είναι διόλου ελκυστικά στις περισσότερες περιπτώσεις. Μάλιστα θα καταφανεί περίτρανα ότι αυτό που στα μάτια των αναγνωστών φαντάζει ως προϊόν μιας απλώς ταλαντούχας προσωπικότητας, συχνά είναι απόρροια του εσώτερου εξαναγκασμού που υφίσταται ο δημιουργός προκειμένου να απαλυνθεί ή να καλυφθεί μια αόρατη πληγή του.

Ένα ταξίδι γραφής ξεκινά, λοιπόν. Ας μου επιτρέψετε να γίνω ξεναγός σας σ' αυτό το εγχείρημα. Πλήρωμά μου, όσοι απορούν με όλους εμάς που παιδευόμαστε μ' ένα χαρτί και ένα μολύβι να πετύχουμε – άραγε τι; Ο στόχος μου: με χάρτη ετούτες τις λέξεις, κάποιιο να κατανοήσουν ότι η τέχνη είναι ένα νησί το οποίο οι αληθινοί εραστές της γραφής δεν το επιλέγουν ούτε για αναψυχή ούτε από περιέργεια ή από διάθεση εξερεύνησης· απλώς είναι ναυαγοί σ' αυτό και σπάνια καταφέρνουν ν' αποδράσουν. Ένα νησί παρθένο και ανεξερεύνητο, γοητευτικό και μυστηριώδες, ενίοτε όμως αφιλόξενο και επικίνδυνο... Πρέπει καθείς να περπατήσει μόνος σ' αυτό τον τόπο, να πληγωθεί στ' αγκάθια του, να σπαραχτεί από την άγρια φύση του για να διαπιστώσει αν είναι πράγματι η πατρίδα της ψυχής του. Ίσως μάλιστα, οδοιπορώντας, ανακαλύψει κρυμμένους θησαυρούς. Ίσως ανακαλύψει πράγματα των οποίων την ύπαρξη ουδέποτε είχε διανοηθεί. Σε τούτο το μοναχικό οδοιπορικό μπορεί να χάσει και το δρόμο. Ίσως δεν καταφέρει να επιστρέψει εκεί από όπου εφόρμησε. Σημασία έχει ότι στον τόπο αυτόν μετοικούν όσοι καλούνται να επιβιώσουν με όπλα τις λέξεις και με χάρτη την πληγή τους.

Οι εραστές της γραφής...

«Ο έρωτας είναι ποιητής και αλλάζει τη μορφή του κόσμου. Είναι ακροβάτης και εκτελεί τα πιο πολύπλοκα ακροβατικά στο τσίρκο του πόθου. Είναι στρατηγός και κερδίζει τις πιο δύσκολες μάχες. Είναι ειλικρινής και ταυτόχρονα ψεύτης στην αναλογία που οδηγεί στο αίσθημα της απόλυτης ευτυχίας. Και είναι ονειροπόλος, ώστε σε ταξιδεύει στα σύννεφα και ξεχνάς τον γκρεμό που χάσκει κάτω από το σώμα σου. Είναι το ελιξίριο της αισιοδοξίας και συνάμα το φαρμάκι της απόγνωσης... Και είναι αναρχικός, γιατί κανένας νόμος και κανένα όριο δεν τον σταματάει. Γι' αυτό θέλω να ζήσω χωρίς αυτόν. Να μάθω να ζω χωρίς να τον χρειάζομαι. Άραγε πώς;»

Πασχαλία Τραυλού, Έστω μια φορά

Μου αρέσει να γράφω... Πριν ακόμη διδαχτώ τη γραφή, ένιωθα μια ιδιαίτερη έλξη προς το λευκό χαρτί ή ακόμη και για έναν κατάλευκο τοίχο. Θεωρούσα χρέος μου –ίσως και προορισμό– ότι έπρεπε να το γεμίσω, έστω και με ευφά-

νταστες μουντζούρες ή χοντροκομμένα, αφηρημένα σκίτσα που εκ των υστέρων παιδευόμεν να δω με τι έμοιαζαν. Άλλοτε, πάλι, με κατέκλυζε μια πλημμυρίδα σκέψεων που, αν δεν τις αποτύπωνα στο χαρτί, στοίχειωναν μέσα μου και απαιτούσαν από σκιές να γίνουν λέξεις.

Μου άρεσε το γράψιμο ή η ζωγραφική όσο μου άρεσε και να το σκάω από την πόρτα του κήπου για να εξερευνήσω τον κόσμο που απλωνόταν πέρα απ' το φράχτη. Δε μου άρεσε καθόλου να ατενίζω τη ζωή πίσω απ' τα κάγκελα. Όμως υπήρχαν... Ίσως αυτά τα κάγκελα να αποτέλεσαν το έναυσμα των ονειρικών μου ταξιδιών. Ίσως τα όνειρα να είναι παράγωγα της λαχτάρας μας για περισσότερη ελευθερία. Σημασία έχει ότι από παιδί ένιωθαι πως γράφοντας, κατάφερνα να σπάσω αυτά τα κάγκελα και να υλοποιώ όνειρα που χρειάζονταν μονάχα ένα χαρτί κι ένα μολύβι για να ζωντανέψουν. Γιατί ευτυχώς, ανακάλυψα νωρίς ότι γράφοντας, μπορούσα ταυτόχρονα να ονειρεύομαι, να εξερευνώ τον κόσμο και τον εαυτό μου και να τον φτιάχνω όπως εγώ τον ήθελα, χωρίς να αντιλαμβάνεται κανείς τα σχέδιά μου και χωρίς να με ενοχλεί. Χωρίς να το καταλάβω, έγινα ερωμένη της γραφής. Και δηλώνω ευτυχής. Μόνο που...

Μόνο που ως έρωτας προβάλλει κι αυτός αμέτρητα εμπόδια και προβλήματα με τα οποία έρχεται αντιμέτωπος όποιος επιθυμεί να απολαμβάνει αυτή την αγάπη. Γιατί από την προσωπική μου ενασχόληση με τη γραφή θεωρώ ότι γνωρίζω πλέον την απάντηση στο ερώτημα το οποίο πλειστάκις έχει τεθεί: ποιος λόγος ωθεί τους δημιουργούς

σ' αυτή τη διά βίου αναζήτηση και κατ' επέκταση αφοσίωση; Η απάντηση, παρότι έχει φιλτραριστεί και αναλυθεί στο διάβα του χρόνου μέσα από αμέτρητες μελέτες, είναι απλή: το πάθος των δημιουργών για τη γραφή. Η ενασχόληση με τον γραπτό λόγο είναι απόρροια πιεστικής ανάγκης. Οι εν λόγω δημιουργοί είναι εραστές της γραφής. Εραστές απόλυτοι, τυφλοί, τραγικοί, εξαρτημένοι, ματαιόδοξοι· είναι άλλοτε εκμεταλλευτές του κύρους της για να αποκτήσουν και οι ίδιοι κάποιο κύρος, καθώς πρόκειται για ανασφαλείς θνητούς διαπνεόμενους από τον ευσεβή πόθο να κατακτήσουν την αθανασία χάρη στη μαγική της δύναμη, και άλλοτε σκλάβοι της, παραδομένοι ψυχή τε και σώματι σ' αυτήν, επειδή μόνο αν την έχουν ως στήριγμα μπορούν ν' αντέξουν την κενότητα, τη μοναξιά και την ανασφάλεια της θνητής τους φύσης.

Το πάθος είναι το κύριο χαρακτηριστικό όλων των θιασωτών της τέχνης, συνδυασμένο με την απεγνωσμένη επιθυμία τους να «σπάσουν» τα καθιερωμένα σχήματα και να καταλύσουν τις πάγιες ιδέες, μες στα όρια των οποίων ασφυκτιούν. Παράλληλα, όμως, το πάθος εμπεριέχει και μια ελκυστική υπερβολή. Προϋποθέτει ελευθερία, και μάλιστα μια «υπερβολική» διάστασή της, μια εκδοχή της που δεν επιδέχεται κανενός είδους συμβιβασμό· μια ελευθερία που διαθέτει τη δύναμη τόσο της σωτηρίας όσο και της καταστροφής· μια ελευθερία με απόχρωση «ερωτική». Καθώς η ελευθερία είναι βασικό συστατικό τόσο του έρωτα όσο και της τέχνης, αποτελεί μέσο και συνάμα στόχο κάθε καλλιτεχνικής απόπειρας όπως και κάθε ερωτικής δράσης.

Διαφέρουν ωστόσο η ένταση και ο τρόπος που κάθε καλλιτέχνης εκδηλώνει αυτό το πάθος και διαμορφώνει μια θεώρηση η οποία εξελίσσεται συνήθως και σε στάση ζωής. Εννοείται ότι διαφέρει ο στόχος που επιδιώκει να πετύχει κάθε επίδοξος εραστής της λογοτεχνίας όταν αποφασίζει να αναμετρηθεί μ' ένα λευκό χαρτί για να κατακτήσει το αντικείμενο του πόθου του, δηλαδή το νόημα της τέχνης.

Ίσως κάποιος αναρωτηθεί: γιατί χρησιμοποιώ τον όρο «έρωτας» και όχι τον όρο «αγάπη»; Ποια η ειδοποιός διαφορά μεταξύ αυτών των δύο συναισθηματικών συμπλεγμάτων; Χωρίς καμία αμφιβολία, όταν γίνεται λόγος για έρωτα ή για αγάπη, αναφερόμαστε σε μια πληθώρα αισθημάτων που στον μεν έρωτα συνυπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενα και σε κατάσταση φθίνουσα σε σχέση με το χρόνο, ενώ στην αγάπη συνυπάρχουν πλήρως εναρμονισμένα, θάλλοντα και σταθερά.

Ίσως επίσης κάποιος, παριστάνοντας το δικηγόρο του διαβόλου, προβάλλει το επιχείρημα πως ό,τι ερωτευόμαστε, με τον καιρό είτε παγιώνει μέσα μας τα συναισθήματα της αγάπης, της γαλήνιας αφοσίωσης, της στοργής, της οικειότητας και της ωριμότητας, είτε συντείνει στη φθορά των συναισθημάτων, που βυθίζονται στη λήθη, χωρίς να μένει τίποτε άλλο παρά μια ανάμνηση ή, στη χειρότερη περίπτωση, μια κουραστική συνήθεια, μια σχέση που προσομοιάζει σ' αυτήν που δένει δύο ανθρώπους σ' ένα συμβατικό πλέον γάμο. Συνεπώς, όσοι ασχολούνται σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους με τη γραφή, ποιο συναι-

σθημα εκ των δύο βιώνουν εντέλει; Αγάπη ή ό,τι απομένει από μια σχέση αρρωστημένης εξάρτησης; Καταλήγει ποτέ η σχέση δημιουργού και λογοτεχνίας σε σχέση τυποποίησης και ρουτίνας;

Ισχύουν και οι δυο εκδοχές, και ο κίνδυνος της ανίας και το μεγαλείο της αγάπης, αφού στη σχέση γράφοντος και γραφής δεν υπάρχουν –ή δεν πρέπει να υπάρχουν– συμβάσεις και τυποποίηση, στεγανά και απαραβίαστοι κανόνες, και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει πώς θα εξελιχθεί αυτή η ιδιόμορφη σχέση. Το μόνο βέβαιο είναι ότι όσοι αφοσιώνονται σ' αυτό τον έρωτα ψάχνουν απεγνωσμένα στη σχέση τους με τη γραφή να ανακαλύψουν την ανταπόδοση που αναζητούν και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Αυτή η κατά κάποιον τρόπο ανταπόδοση της αγάπης, η έλλειψη της ενδεχόμενης αχαριστίας και της προδοσίας, είναι βασικό επιχείρημα για να ασχολείται κάποιος ισόβια με το χαρτί του και με «χάρτινους ανθρώπους» αντί για αληθινούς. Έτσι ο έρωτας για τη γραφή, κατά μία εκδοχή εκφράζει τη φοβία του δημιουργού για την αληθινή ζωή και την υπεκφυγή του ως προς τη σύναψη σχέσεων με αληθινούς ανθρώπους. Όταν η γραφή είναι συνέπεια της απομόνωσής του, ο δημιουργός αποκτά «φίλους» που αναδύονται από το μύθο που ο ίδιος πλάθει. Τούτοι οι φίλοι του ουδέποτε τον εγκαταλείπουν, ακόμη κι όταν τον αντιμάχονται – γιατί ναι: και οι χάρτινοι ήρωες συχνά υψώνουν το ανάστημά τους και προβάλλουν αντιρρήσεις στις αποφάσεις του δημιουργού. Οι χάρτινοι φίλοι τού εξασφαλίζουν αυτό που ουδέποτε εγγυώνται οι άνθρωποι: ασφάλεια, συντροφικό-

τητα και αποφυγή της πλήξης. Κατά συνέπεια, ο δημιουργός μέσα από τη δημιουργική διαδικασία αισθάνεται πλήρης και ασφαλής, ζητούμενο δυσεύρετο στις σχέσεις που συνάπτονται στην αντικειμενική πραγματικότητα.

Καθώς η σχέση τέχνης και καλλιτέχνη-λογοτέχνη καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ιδιοσυγκρασία του δημιουργού, τις συγκυρίες στην προσωπική του ζωή, το βαθμό συναισθηματικής αυτάρκειας και αυτοπεποίθησης τον οποίο αυτός έχει κατακτήσει, τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που επιδρούν σ' αυτή τη σχέση, καθώς κι από την έκβαση των λογοτεχνικών του ακροβασιών, την επονομαζόμενη «αντίδραση του δέκτη» του λογοτεχνικού ή καλλιτεχνικού έργου, κατανοούμε ότι μεγάλο ρόλο στη διατήρηση της σχέσης γράφοντος-γραφής παίζουν κι εδώ τα «τρίτα πρόσωπα» – οικογένεια, κοινωνία, πολιτεία, και αργότερα, κάθε είδους κριτική.

Με την πάροδο του χρόνου και με δεδομένη την αποδοχή του δημιουργού από το κοινό, ελλοχεύει ο κίνδυνος να κουραστεί και να φθαρεί η σχέση λογοτέχνη και λογοτεχνίας, να εξανεμιστεί το πάθος, να μεταλλαχτεί η σχέση αυτή σε κατάσταση πνιγηρής συνήθειας. Δυστυχώς ο δημιουργός, στην προσπάθειά του να διατηρήσει την αποδοχή του αποδέκτη του έργου του, κινδυνεύει να κερδίσει την εύνοιά του όχι γι' αυτό που είναι αλλά γι' αυτό που επιδιώκει να φαίνεται. Αυτή η επιλογή της χρήσης προσωπείου θα οδηγήσει αργά ή γρήγορα στη φθορά, καθώς εμπεριέχει υψηλό βαθμό υποκρισίας και προσποίησης.

Η τυποποίηση των εκφραστικών δομών και η απαρέ-

γκλιτη τήρηση ενός συγκεκριμένου εκφραστικού μοτίβου, με άλλα λόγια η εκφραστική επανάληψη, η ένδεια νέων καλλιτεχνικών οριζόντων και η επιλογή θεμάτων από μια συγκεκριμένη γκάμα θεματολογίας, εγκυμονούν τον κίνδυνο της πρόκλησης κορεσμού στη σχέση γραφής και συγγραφέα-λογοτέχνη. Ο δημιουργός πρέπει να έχει την ανάλογη δύναμη και παιδεία ώστε να αρθεί στο ύψος των περιστάσεων και να διακόψει αυτή την ιοβόλο σχέση, η οποία βλάπτει ανεπανόρθωτα την ψυχική του γαλήνη και υποβαθμίζει τη λογοτεχνική αξία του έργου του.

Εξάλλου ο εραστής της τέχνης προσφεύγει στη γραφή προκειμένου να βγει από το προσωπικό τέλμα στο οποίο αισθάνεται βυθισμένος. Για το λόγο αυτόν χρειάζεται πάντα εξόδους διαφυγής, εναλλακτικές έκφρασης για να μην πλήττει και να μπορεί να υπερασπίζεται την τέχνη του ως ιδανικό. Θεωρώ ότι αυτή είναι η αιτιολογία της ενασχόλησης των μεγάλων κλασικών συγγραφέων, Ελλήνων και Ευρωπαίων, με διάφορα είδη –έστω κι αν αυτοί έχουν διαπρέψει μόνο σε ένα είδος γραπτού λόγου–, προκειμένου η εναλλαγή να τους εξασφαλίζει μια θάλλουσα και δυναμική σχέση με την τέχνη.

Απ' αυτή τη διαπίστωση προκύπτει το ερώτημα: το χάρισμα της επιδέξιας χρήσης της γραφής αποτελεί υπόθεση γονιδιακή ή επίκτητο χαρακτηριστικό, επίτευγμα επιμονής, υπομονής, εργατικότητας, εμπειρίας;

Πρωτίστως πρέπει να συσχετιστεί η τέχνη της γραφής με την ανάγκη του δημιουργού να ξορκίσει την ανία του, να γαληνέψει, να εκφράσει τη χαρά ή τη λύπη του, να μοι-

ραστεί τη γνώση του ή να βυθιστεί στην απελπισία για να μαγνητίσει και την απελπισία των αναγνωστών του, ώστε να την αποτινάξει μαζί τους μέσω μιας παράδοξης αλλά αποτελεσματικής ομοιοπαθητικής διαδικασίας.

Σ' αυτή τη διαδικασία η γραφή αναδεικνύεται σε εργαλείο, σε όπλο που προσομοιάζει σε εκείνα με τα οποία η Φύση προικίζει τα πλάσματά της, ώστε να καθίστανται ευπροσάρμοστα στο περιβάλλον όπου καλούνται να επιβιώσουν.

Το χάρισμα της εκφραστικής δεινότητας, φιλτραρισμένο μέσω της τέχνης, αποκτά μια δύναμη τρομακτική, ικανή να διαμορφώνει συνειδήσεις, να σμιλεύει φρονήματα, να γεννά συναισθήματα, να προξενεί οδύνη, να δημιουργεί ομορφιά, να αφυπνίζει τους αδρανείς στη θέα της ασχημοσύνης, να προκαλεί πάθος κι όλες τις εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες, θετικές και αρνητικές. Διαθέτει ισχύ σχεδόν μυθική, δύναμη όπλου βγαλμένου θαρρείς από θρύλους: σαν τη δύναμη του Εξκάλιμπερ, του σπαθιού του Αρθούρου.

Καρφωμένο στο βράχο από τον πατέρα του Άγγλου βασιλιά, το Εξκάλιμπερ έστεκε εκεί και περίμενε τα κατάλληλα χέρια για να παραδοθεί και να χαρίσει τη δύναμή του. Πολλοί ματαιόδοξοι και συνάμα φιλόδοξοι ιππότες, με πλήθος κατορθωμάτων στο ενεργητικό τους, επεδίωξαν να το κάνουν δικό τους, γνωρίζοντας ότι η κατάκτησή του θα τους εξασφάλιζε τιμή και δόξα εφάμιλλες μ' εκείνες του θρυλικού βασιλιά, αν επαληθευόταν η γνωστή προφητεία του μάγου Μέρλιν. Όμως το «συνετό» σπαθί,

που εμφανίζεται όχι σαν αντικείμενο αλλά ως οντότητα με αυτόνομη συνείδηση, όπως συμβαίνει με τα «ανθρωπόμορφα» αντικείμενα που πρωταγωνιστούν στους θρύλους και στα παραμύθια, χαρίστηκε σ' εκείνον που επεδίωκε το βασιλικό αξίωμα για να υπηρετεί το λαό του και όχι για να υπηρετείται από αυτόν.

Με τη γραφή συμβαίνει αυτό ακριβώς που παρατηρείται στην περίπτωση ενός ατόμου, το οποίο έχει κλίση προς την ξυλουργία χωρίς να το γνωρίζει: ποτέ δε θα ανακαλύψει το ταλέντο του αν δεν πέσει στα χέρια του ένα κομμάτι ξύλο και ένας σουγιάς· αν, τη στιγμή που κρατά το υλικό και το εργαλείο στο χέρι του, δεν περάσει σαν αστραπή από το νου του η ιδέα να αποτυπώσει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο πάνω στην ακατέργαστη ύλη, κι αν δεν τύχει να εντοπίσει σε κάποια βιτρίνα ένα ανάλογο έργο ώστε να εντυπωσιαστεί και να λάβει το ερέθισμα να ασχοληθεί με αυτή τη μορφή τέχνης. Ποτέ δε θα ανακαλυφθεί το ταλέντο του αν ο γονιός του δεν έχει ανοιχτούς πνευματικούς ορίζοντες ώστε να το ενθαρρύνει προς την καλλιτεχνική έκφραση· ή αν το οικογενειακό περιβάλλον δεν καταπολεμήσει τον καλλιτεχνικό του οίστρο ώστε να ενεργοποιήσει την αντίδρασή του· ή αν δεν του πιάσει κάποιος το χέρι υποδεικνύοντάς του πώς να κάνει τα πρώτα σκαλίσματα, που θα ήταν η ιδανική περίπτωση. Τότε φαντάζει ανέφικτο να αναδυθεί αυτή η κλίση στην επιφάνεια, μένοντας παντοτινά φυλακισμένη στο ασυνείδητο του ατόμου, σαν μια Ωραία Κοιμωμένη –αν θέλουμε να μιλήσουμε και με τη σημειολογία των παραμυθιών– την οποία κανείς πρί-

γκιπας δε θα μπει στον κόπο να την ξυπνήσει ώστε εκείνη να χαρίσει στον κόσμο την ομορφιά της, ή σαν μια ξύλινη κούκλα, η οποία ποτέ δε θα μεταμορφωθεί σε ζωντανό αγόρι όπως ο Πινόκιο.

Το όπλο της γραφής χαρίζεται σ' εκείνους που είναι άξιοι να το κρατήσουν, και η ικανότητα του χειρισμού του θεωρείται από πολλούς ευλογία. Ο εντοπισμός του ταλέντου της έκφρασης μέσω του γραπτού λόγου απαιτεί πολύ κόπο και υπέρμετρη οδύνη, ωστόσο η εκδήλωση του πάθους της τέχνης έχει ως αφετηρία τη στιγμή που ο δυνάμει δημιουργός συνειδητοποιεί και «χρησιμοποιεί» την εκφραστική του δεινότητα για την επίτευξη συγκεκριμένου στόχου.

Απαιτείται να προηγηθούν σκληρή δουλειά, εμπειρίες και εκπαίδευση τέτοιες, ώστε η προσωπικότητα να αποκτήσει αφενός την απαιτούμενη αυτοπειθαρχία, εργαλείο πολύτιμο σε όλους τους μύστες της γραφής, αφετέρου εκείνη τη μορφή ελευθερίας που θα επιτρέψει στο χειριστή του γραπτού λόγου να υπερνικήσει όλα τα κοινωνικά και προσωπικά «στεγανά» που τον εμπόδιζαν ως μια δεδομένη στιγμή να πάρει ανάσες ελεύθερης έκφρασης. Και το σημαντικότερο: επιβάλλεται να αποκτήσει η σκέψη του επίδοξου λογοτέχνη την «ευελιξία» εκείνη που θα του χαρίσει την ικανότητα εναλλαγής της υποκειμενικής και αντικειμενικής θέασης των πραγμάτων, ώστε αυτός να κατανοεί τη θέση και τον τρόπο σκέψης, τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις του περίγυρού του, ενώ ταυτόχρονα θα βιώνει την επαφή του με τον κόσμο βάσει της ατομικής του κοσμοθεωρίας. Έτσι, θα σφυρηλατηθεί μέσα στις

ανατροπές και στις απογοητεύσεις του κοινωνικού γίγνεσθαι και θα ζυμωθεί με όλα τα κοινωνικά προβλήματα που θα διευρύνουν την καλλιτεχνική του θεματολογία.

Το πώς και το ποιον ερωτεύεται κανείς αναδεικνύει περίτρανα τις ανασφάλειες, τις αρχές του και το βαθμό ελευθερίας του. Και η ένταση αυτής της συναισθηματικής κατάστασης καθορίζεται συχνά από τις περιβαλλοντικές συνθήκες, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, τις συγκυρίες, και τα βιώματα των πρωταγωνιστών. Η ιδιοσυγκρασία και οι ψυχικές ανάγκες του λογοτέχνη αποτελούν την πυξίδα του στην επιλογή της θεματολογίας και των εκφραστικών του μέσων, ανάλογα με τους κρυσταλλούς που δέχονται οι κεραιές του θυμικού του. Έρωτας για έκφραση, κατ' επέκταση για δημιουργία, μπορεί να προκύψει εντελώς τυχαία, όταν μια συγκινησιακή δόνηση κινητοποιήσει το έως μια δεδομένη χρονική στιγμή ανενεργό χάρισμα του δημιουργού.

Η επιδεξιότητα χειρισμού του γραπτού λόγου δε «χρίζει» το χρήστη αυτομάτως και ικανό λογοτέχνη. Απαιτείται η συνεπικουρία και άλλων αρκετά περίπλοκων παραγόντων, και επιπλέον, του σπινθήρα του προαναφερόμενου πάθους. Ταλέντο αποκαλούμε αυτό τον εκρηκτικό συνδυασμό επιδεξιότητας και πάθους. Είναι η γονιμότητα της ψυχής σε συνδυασμό με τη μαεστρία χρήσης του υλικού που έχει ο καλλιτέχνης στη διάθεσή του ώστε να παράξει καλλιτεχνικό-λογοτεχνικό δημιούργημα-προϊόν ψυχής.

Για να μάθει λοιπόν κάποιος αν είναι άξιος να κρατήσει και να χειριστεί το... Εξκάλιμπερ, επιβάλλεται να του

δοθεί η ευκαιρία να βρεθεί αντίκρυ στο βράχο όπου αυτό είναι καρφωμένο, έστω κι αν χάσει κάποτε τον προσανατολισμό του και ξεκινήσει την κοπιώδη προσπάθεια πολλές φορές από το μηδέν. Πρέπει να δοθεί το έναυσμα ώστε να μεταμορφωθεί από απλός «τεχνίτης» της έκφρασης σε λογοτέχνη, σε εραστή της γραφής.

Η δεξιότητα χρήσης της γραφής προϋπάρχει εν σπέρματι στα ψυχικά χαρακτηριστικά του δυνάμει καλλιτέχνη, ταυτόχρονα όμως εξελίσσεται και καλλιεργείται. Απαιτείται αφοσίωση, υπομονή και επιμονή, στοιχεία που διαθέτει μόνο εκείνος που χαρακτηρίζεται από πάθος για το έργο με το οποίο έχει καταπιαστεί. Σύνάμα απαιτείται το ερέθισμα, η ιδέα, η αφορμή που φαντάζει συχνά ως αιτία για την ενεργοποίηση του χαρίσματος. Είναι λοιπόν ευνόητο ότι η ικανότητα ενασχόλησης με τη γραφή, όπως και με οποιονδήποτε τομέα τέχνης που απαιτεί ταλέντο, αναμφίβολα υπάρχει καταγεγραμμένη στο κύτταρο των εραστών της, αλλά συνήθως αναδεικνύεται βάσει των παρακάτω αναφερόμενων τριών παραμέτρων-αιτίων:

1. Πρέπει να συντρέχουν συγκεκριμένοι **παράγοντες-ψυχικά χαρακτηριστικά και συναισθηματικές-βιωματικές συνθήκες** που αλληλεπιδρούν προκειμένου να ανασυρθεί αυτή η ικανότητα από το ασυνείδητο.

2. Παρότι η έκφραση μέσω του λόγου είναι χάρισμα, δεν είναι εφικτό να αποκαλυφθεί αν δεν υπάρχει **συγκεκριμένο ερέθισμα** που θα το ενεργοποιήσει ώστε να παραχθεί έργο· και ως ερέθισμα, ως το έναυσμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας, νοείται η ιδέα, το θέμα.

3. Η γραφή, ως μοιραία και ιδιαίτέρως απαιτητική «ερωμένη», μένει πιστή μόνο σε όσους επίδοξους «εραστές» της υπομένουν όλες τις συνέπειες του **ιδιόμορφου μοναχισμού** που απαιτεί από εκείνους, προς απόδειξη αφοσίωσης και ειλικρίνειας των προθέσεών τους.

«Η φαντασία και οι διαρκείς εσωτερικοί διάλογοι, οι ρόλοι που υποδύθηκε και η σιωπή, ήταν, χωρίς να το καταλαβαίνει, η προπόνησή του –μακρά κι επίπονη– για να γίνει συγγραφέας», αναφέρει περιγραφικά η Ευγενία Φακίνου στο βιβλίο της *Οδυσσέας και Μπλουζ*.

Όποιος ανακαλύπτει ως διέξοδό του τη γραφή, απ' τη στιγμή εκείνη και στο εξής καταφεύγει σ' αυτήν όποτε νιώθει την ανάγκη διαμαρτυρίας, έκφρασης ή διαφυγής από προβληματισμούς και ιδέες που θέλει να εξωτερικεύσει. Ωστόσο η δεινότητα της καλλιτεχνικής έκφρασης, σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις προσομοιάζει στη δεξιότητα της ισορροπίας, που δεν εγκαταλείπει τον ισορροπιστή ακόμη κι όταν μεσολαβεί πολύς χρόνος από την τελευταία φορά που αυτός ανέβηκε στο τεντωμένο σκοινί του. Αντιθέτως, η καλλιτεχνική έκφραση απαιτεί συνεχή και απερίσπαστη προσήλωση και εξάσκηση, συνδυασμένη βεβαίως με την έμφυτη ροπή προς αυτήν, και μοιάζει με τα αθλήματα εκείνα στα οποία ο αθλητής, όταν πάψει να προπονείται, χάνει με την πάροδο του χρόνου και τις δεξιότητες που έχει αναπτύξει.

Η απλή αποτύπωση της σκέψης είναι μια αυθόρμητη πράξη, άμεση και σχεδόν αντανακλαστική για κάποιους χαρισματικούς ανθρώπους, όμως σε καμία περίπτωση δεν

αποτελεί καλλιτεχνική έκφραση. Η τέχνη απαιτεί αντίστοιχα ζύμωση των πολλαπλών «υλικών της». Έρωτας δεν σημαίνει: εκφράζω απλώς τα συναισθήματά μου για κάποιον. Σημαίνει: προσφέρω τις ανάλογες αποδείξεις για να πείσω τον αγαπημένο μου ότι είναι για μένα μοναδικός. Και η τέχνη της γραφής απαιτεί ομοίως πλείστες όσες αποδείξεις για να χρίσει κάποιον αληθινό «εραστή» της.

Ίσως ακούγεται στομφώδης η λέξη «εραστής», όμως σε μια απόπειρα προσέγγισης του ψυχισμού όλων αυτών των αφοσιωμένων στην τέχνη της γραφής, το πρώτο στοιχείο που διαπιστώνει κανείς ότι τους οδηγεί στην άνευ όρων «παράδοσή» τους σ' αυτήν δεν είναι άλλο από τον έρωτα με όλα τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά του, ως μια μορφή πάθους και –όχι σπάνια– παθογενούς συμπεριφοράς.

Το δημιουργό συχνά τον δένει με τη γραφή μια εξάρτηση αντίστοιχη μ' εκείνη του παίκτη τυχερών παιχνιδιών, του χρήστη ναρκωτικών ουσιών ή του πότη. Ο εραστής της γραφής δεν έχει περιθώρια επιλογής. Η γραφή γι' αυτόν δεν είναι απλώς έκφραση· είναι τρόπος και στάση ζωής. Είναι ο τρόπος θεώρησής του για τη ζωή, τον εαυτό του και για όσα συμβαίνουν γύρω του. Είναι το alter ego του· η αποκάλυψη των συναισθημάτων και των μύχιων σκέψεών του, ο εξαγνισμός και ο μονόδρομος προς την αυτογνωσία. Είναι η διαδικασία εκείνη στην οποία εναποθέτει τις ελπίδες του για το αίσθημα της πληρότητας, με όποιο νόημα δίνει ο ίδιος σ' αυτή τη λέξη.

Όποτε ο άνθρωπος φοράει παρωπίδες και δίνεται ολοκληρωτικά σε μια ιδέα που του γίνεται κατά κάποιον τρό-

πο εμμονή –κάποτε, μάλιστα, με ακραίες συνέπειες–, τότε αυτή του η ενέργεια είναι η απόδειξη και συνάμα ο ορισμός του πάθους: μια ακόμη ανίατη ασθένεια, κατά μία έννοια, που ο ίδιος πιστεύει ακράδαντα ότι είναι η θεραπεία του και ο μόνος τρόπος να αντέξει την πραγματικότητα, κοινωνική και προσωπική, που τον συνθλίβει.

Δεν πρόκειται συνεπώς για πάρεργο ή για ευχάριστη ερασιτεχνική απασχόληση όπως νομίζουν πολλοί. Δεν είναι μια απασχόληση με την οποία ο δημιουργός γεμίζει τα κενά του ελεύθερου χρόνου του. Γιατί ο λογοτέχνης, είτε γράφει είτε όχι, παρατηρεί, σκέπτεται, προβληματίζεται, διαμορφώνει έναν ολότελα δικό του κώδικα να τοποθετείται απέναντι στα δρώμενα της ζωής του και μέσω του πάθους του να τα προσεγγίζει με έναν ιδιαίτερο, εντελώς προσωπικό τρόπο θέασης.

Ο έρωτας, και δη ο έρωτας της λογοτεχνίας, προσφέρει στο δημιουργό και κατ' επέκταση στον αναγνώστη την άτυπη υπόσχεση διαφυγής από την πεπατημένη, και την ανακάλυψη πνευματικών έστω ηδονών. Κατά συνέπεια, αποτελεί το αντίβαρό του σε μια καθημερινότητα που αδυνατεί να του προσφέρει το είδος των συναισθημάτων που έχει ανάγκη για να νιώσει ευτυχής, καθώς τον εγκλωβίζει σ' έναν ασφυκτικό κλοιό συμβάσεων. Δεδομένου ότι η λογοτεχνία συντηρεί σθεναρό το κριτήριό του και τον βοηθά να προσδιορίσει τις συναισθηματικές του ελλείψεις, του προσφέρει τη δυνατότητα να αναζητήσει τρόπους κάλυψης αυτού του κενού. Συμβάλλει στο να οδηγηθεί ο δημιουργός –και ο αναγνώστης– μέσω της γραφής

στην αναμόρφωση των «κακώς κειμένων» της ζωής και της κοινωνίας του και στην αναδόμηση του ίδιου του κόσμου του. Έτσι ο δημιουργός πετυχαίνει να υποβάλει μέσω της τέχνης του μια νέα αισιόδοξη άποψη έστω και μέσα από ένα απαισιόδοξο έργο, ώστε ο δέκτης να έχει τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσει την ανεπαίσθητη κενότητά του μες στη σύγχρονη ηθική αποτελμάτωση και να αφυπνιστεί. Επιδιώκει επομένως ο δημιουργός αυτό που και ο άνθρωπος των σπηλαίων πίστευε ότι μπορούσε να πετύχει όταν ζωγράφιζε πάνω στους βράχους: να μαγνητίσει το αισιόδοξο αποτέλεσμα – όπως ο ερωτευμένος που έχει την αίσθηση ότι μέσω του έρωτα μαγνητίζει την αισιοδοξία και τα μεθυστικά αρώματα της ζωής.

Δεύτερο βασικό στόχο του λογοτέχνη, όμως, πέρα από την αυτογνωσία ή την επικοινωνία που αυτός επιδιώκει μέσω της γραφής, αποτελεί η επίτευξη της αισθητικής ηδονής μέσω της προσωπικής αισθητικής του για μια ιδέα. Αυτή προϋποθέτει αναζήτηση, πειραματισμό και κάματο. Βέβαια, όσο εντονότερος είναι ο κάματος, τόσο μεγαλύτερη καθίσταται και η απόλαυση κατά την περάτωση του έργου. Η πυρετώδης διαδικασία εκπόνησης ενός έργου ενεργοποιεί τα μέγιστα τις θυμικές, πνευματικές και ψυχικές δυνάμεις του δημιουργού. Είναι γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου οι εραστές της γραφής καταπονούνται, φθείρονται, κατακτώντας ωστόσο έναν υψηλό βαθμό αυτογνωσίας αλλά και κατανόησης των όσων λαμβάνουν χώρα γύρω τους. Τάσσονται εθελοντές στρατιώτες στο όραμα της τέχνης, και κάθε νέα καλλιτεχνική απόπειρα αποτελεί εκστρατεία

κατάκτησης ενός οχυρού. Κοπιάζουν, εξαντλούνται, αλλά όποτε επιτυγχάνεται ο στόχος, δικαιώνονται, κατακτούν τη νέα εμπειρία, φωτίζονται και αναγεννώνται. Ακόμη και η εκδοχή να φθαρούν ή να εξαντληθούν στο μετερίζι του αγώνα τους, τους αφήνει αδιάφορους μπρος στο όφελος που γνωρίζουν ότι αποκομίζουν απ' αυτές τις μάχες.

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι άνθρωποι της γραφής χαρακτηρίζονται από προοδευτικότητα, ευρύτητα σκέψης κι ένα πνευματικό προβάδισμα σε σχέση με την εποχή τους, το οποίο οφείλεται στις εσωτερικές ζυμώσεις στις οποίες υποβάλλονται στο όνομα της γραφής και με τις οποίες προχωρούν πέρα από τα πνευματικά κεκτημένα της εποχής και του τόπου τους.

Σε πρώτο επίπεδο, λοιπόν, οι εραστές της γραφής πασχίζουν να ανακαλύψουν τους απαραίτητους τρόπους και να αναπτύξουν τις αναγκαίες τεχνικές για να δύνανται να «κατακτήσουν» την «τέχνη τους», σε δεύτερο επίπεδο, όμως, εκείνο που πρωτίστως ανακαλύπτουν είναι τον εαυτό τους και τις αλήθειες που βρίσκονται καλά κρυμμένες κάτω από στερεότυπα σχήματα και ανελαστικές κοινωνικές αρχές – ό,τι ακριβώς ανακαλύπτει καθένας μέσω ενός έρωτα που τον ελευθερώνει και του ανασύρει από το ασυνείδητό του τον εαυτό που του αρέσει να είναι. Αυτόν το ρόλο αναλαμβάνει για λογαριασμό των εραστών της η γραφή. Γι' αυτό κι εκείνοι την υπηρετούν όσο το δυνατόν πιστά και απερίσπαστα, δαπανώντας αφειδώς ψυχική ενέργεια στις μάχες που δίνουν προκειμένου να δαμάσουν την αντίθεση δύναμή της.

Εραστής της γραφής είναι αυτός που περπατάει
συνομιλώντας με τον ήρώά του, εκείνος που κρατάει
συνεχώς σημειώσεις στο κουτί των τσιγάρων του,
εκείνος που, ατενίζοντας τον ορίζοντα, βλέπει
όχι ό,τι υπάρχει στην ευθεία των ματιών του, αλλά
ό,τι εκτυλίσσεται στα άδυτα της ψυχής του.

Τα ψέματα και οι αλήθειες, τα προσωπεία των ηρώων
και των δημιουργών, οι συνειρμοί και τα σύμβολα,
οι πληγές και τα οράματα, το φως και το σκότος,
οι ιδέες που γίνονται λέξεις και οι λέξεις
που φιλοτεχνούν «κοστούμια» ιδεών παίρνουν μια θέση
στη χορεία αυτών των στοχασμών, προκειμένου
να δώσουν κάποια εξήγηση για τον μεγαλειώδη όσο
και ψυχοφθόρο έρωτα της γραφής.

*Μια χαρτογράφηση των σκοπέλων
της δημιουργικής διαδικασίας. Ένα οδοιπορικό
στην ψυχή του εραστή της γραφής.*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ

ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550

www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ISBN 978-960-453-895-9

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 08799